

HOMO SCRIBENS

Бертольт Брехт

Аугсбурзьке крейдяне коло

Колись давно в часи Тридцятилітньої війни мав один швейцарський протестант на ім'я Цінглі велику дубильню та крамничку у вільному імперському місті Аугсбург, що на річці Лех. Він був одружений на жительці Аугсбургу і мав з нею дитину. Коли католики вирушили маршем до міста, його друзі порадили йому негайно тікати, але чи то сім'я його тримала, чи він не хотів покинути напризволяще свою дубильню, та все ж таки він так і не наважився поїхати вчасно.

Тож він був ще у місті, коли розпочався штурм імперських військ, а коли ввечері все місто грабували, він заховався у ямі в підвір'ї, де зберігалася фарба. Його дружина з дитиною мала б поїхати до своїх родичів у передмістя, але вона дуже забарилася, збираючи свої речі, одяг, прикраси та постіль. Раптом вона побачила з вікна другого поверху, що загін імперських солдат увірвався на подвір'я. Не тямлячи себе від страху, вона покинула все, як було, і помчала через двері чорний хід геть з обійстя.

Дитина залишилася в будинку. Вона лежала у великому передпокої у своїй колисці і гралася дерев'яним м'ячиком, який на мотузці звисав зі стелі.

Лише молода служниця була ще в будинку. Вона поралася на кухні з мідним посудом, коли почула шум, що долинав із вулиці. Кинувшись до вікна, вона побачила, як з другого поверху будинку навпроти солдати викидали різну здобич на вулицю. Вона побігла у передпокій і хотіла взяти з колиски дитину, аж раптом почула важкі удари у дубові вхідні двері. Охоплена панікою, вона побігла вверх по сходах.

Передпокій наповнився п'яними солдатами, які розбили все на друзки. Вони знали, що знаходяться в будинку протестанта. Під час обшуку та пограбування Анна, служниця, дивом не була поміченою. Загін пішов з дому, і Анна, викарабкавшись із шафи, у якій була сховалася, побачила, що дитина у передпокої залишилася неушкодженою. Вона швидко взяла її на руки і прокралася так на подвір'я. На вулиці вже була ніч, але червоне світло палаючого неподалік будинку освітлювало подвір'я, і вона із жахом побачила мертве понівечене тіло господаря будинку. Солдати дістали його з ями і вбили.

Лише тоді служниця зрозуміла, на яку небезпеку вона наражалася, якби її спіймали на вулиці з дитиною протестанта. З важким серцем, вона поклала дитину назад в колиску, дала їй попити трішки молока, заколисала і почала збиратися в дорогу до тієї частини міста, де жила її заміжня сестра.

Близько десятої години вечора вона разом із чоловіком своєї сестри проштовхнулася через метушню солдат, які святкували свою перемогу, для того, щоб знайти в передмісті пані Цінглі, матір дитини. Вони стукали у двері неприступного будинку, які через тривалий час лише трішки прочинилися. Маленький старий чоловік, дядько пані Цінглі, висунув голову. Анна, задихаючись, повідомила, що пан Цінглі мертвий, але дитина залишилась

неушкодженою в будинку. Старий подивився на неї холодно і сказав, що його племінниці тут більше немає, а сам він не має нічого спільного з протестантським байстрюком. З цими словами він зачинив двері. Відходячи від будинку, швагер Анни помітив, як рухалася занавіска на одному з вікон, і він переконався не сумніваючись, що пані Цінглі була там. Очевидно, їй не було соромно відцуратися своєї дитини.

Деякий час Анна та її шурина йшли мовчки одне біля одного. Потім вона заявила йому, що хоче повернутися до дубильні та забрати дитину. Швагер, спокійний, порядний чоловік, вислухав її налякано і спробував відмовити від цієї небезпечної ідеї. Що було у неї спільного з цими людьми? Вони ніколи не поводитися з нею належним чином.

Анна мовчки вислухала його і пообіцяла, не робити ніяких дурниць. Проте вона неодмінно хотіла швиденько заглянути до дубильні і переконатися, чи все гаразд з дитиною. І вона хотіла піти сама.

Вона наполягла на своєму. Посеред зруйнованої зали дитина спокійно лежала у своїй колисці і спала. Анна втомлено сиділа біля неї і дивилася на неї. Вона не наважилася запалити світло, але будинок поблизу все ще палав, і при цьому світлі вона могла цілком добре розгледіти дитину. У неї була крихітна родимка на шийці.

Після того, як служниця деякий час, можливо годину, пильно дивилася, як дитина дихала і смоктала свій маленький кулачок, вона усвідомила, що занадто довго сиділа, занадто багато дивилася, щоб знову піти без дитини. Вона незграбно встала, і повільними рухами загорнула дитину у лляну ковдру, взяла її на руки і вийшла так з подвір'я, боязко оглядаючись, ніби людина з нечистим сумлінням, ніби злодійка.

Вона принесла дитину через два тижні після довгих вмовлянь сестри та швагера в село Гросайтінген, де жив її старший брат-селянин. Сільська садиба належала жінці, а він ввійшов до сім'ї через шлюб. Було вирішено, що їй слід сказати лише брату, ким була дитина, оскільки вони ніколи не бачили молодшої селянки і не знали, як вона сприйме такого небезпечного маленького гостя.

Анна прибула в село близько обіду. Її брат, його дружина і прислуга обідали. Анну непогано прийняли, але поглянувши на новоспечену своячку, вона вирішила одразу ж представити дитину як свою власну. Лише почувши, що чоловік має роботу на млині у далекому селі і очікує її з дитиною там через кілька тижнів, селянка відтанула, і вже й собі почала милуватися дитиною.

Після обіду вона пішла з братом до лісу, збирати хмиз. Вони посідали на пеньки і Анна відкрила йому всі карти. Вона бачила, що той почував себе не у своїй тарілці. Його становище у цьому будинку залишалося дуже хитким, тож він дуже хвалив Анну за те, що вона не проговорилася його дружині. Було зрозуміло, що він не очікував від своєї молодшої дружини ніякого особливо милостивого ставлення до дитини протестантів. Він хотів, щоб правда і надалі залишалася прихованою.

Але важко буде це робити довгий час.

Анна працювала на жнивях разом з іншими і між цим доглядала за «своєю» дитиною, бігаючи час від часу з поля додому, поки інші відпочивали. Малий розвивався і навіть поправився, сміявся щоразу, як бачив Анну, і з усіх сил намагався підвести голову. Але потім настала зима, і невістка взялася розпитувати про чоловіка Анни.

Ніщо не заважало Анні залишитись у цьому будинку, з неї завжди була б користь. Погано було те, що сусідам не давав спокою батько її хлопчика, адже той ніколи не навідувався до нього. Якщо вона не зможе пред'явити батька своєї дитини, то про будинок почнуть пліткувати.

Одного ранку в неділю брат запряг коней і голосно покликав Анну поїхати з ним забрати теля в сусідньому селі. Під таракотіння возу він розповів їй, що шукав для неї чоловіка і знайшов. Це був смертельно хворий безземельний селянин, який ледве-ледве зміг підвести свою виснажену голову з липкого простирадла, коли обидва зайшли до його низенької хатини.

Він погодився побратися з Анною. У приголів'ї ліжка стояла старенька з поживклою шкірою, то була його матір. Вона повинна була отримати нагороду за послугу, зроблену для Анни.

За 10 хвилин вони домовились, і Анна зі своїм братом могли їхати далі і купити теля. Весілля відбулося наприкінці того ж самого тижня. В той час, як священник проводив церемонію вінчання хворий жодного разу не звів свого скляного погляду на Анну. Її брат не сумнівався, що Анна невдовзі отримає свідоцтво про смерть. Якби чоловік Анни і батько дитини помер би в якомусь селі, десь під Аусбургом, по дорозі до неї, то ніхто б не здивувався, якби вдова залишилася у будинку брата.

Анна радісно повернулася зі свого дивного весілля, на якому ні дзвони не дзвонили, ні музики не грали, де не було ні свідків, ні гостей. Вона поласувала замість весільного бенкету, скибкою хліба зі шматком сала, в коморі і підійшла зі своїм братом до ящика, де лежала дитина, яка тепер мала прізвище. Вона поправила простирадло і посміхнулася до брата.

Однак свідоцтво про смерть не приходило та й не приходило.

Ні на наступному тижні, ні ще через тиждень не було від старої ні слуху, ні духу. Анна вже розповіла усім у будинку, що її чоловік вже в дорозі. Тепер, коли хтось запитував, вона казала, що він, напевно, затримується в поїзді через великий сніг, що став на перешкоді подорожі. Але через ще три тижні її брат, серйозно занепокоєний, поїхав до села під Аусбургом.

Пізно вночі повернувся він додому. Анна ще не спала і побігла до дверей, почувши скрип воза у дворі. Вона дивилась, як її брат повільно розпрягав коней, а серце її аж защеміло.

Погану новину він привіз. Зайшовши в хатину, він побачив, як приречений на смерть сидить у одній жилетці і наминає за дві щоки вечерю. Він знову був повністю здоровий.

Розповідаючи далі, брат не дивився Анні в очі. Бідолаха, якого між іншим звали Оттерер, і його матір, здавалося, й самі були здивовані таким розвитком подій, і ще не вирішили, як діяти далі. Оттерер не справив жодного поганого враження. Він мало говорив, проте одного разу, коли його мати почала була скаржитись, що в нього тепер на шиї небажана дружина і чужа дитина, сказав їй замовкнути. Він повільно їв свою вечерю під час розмови, їв і тоді, коли брат пішов.

Наступні дні Анна була занепокоєна. У перервах між своєю хатньою роботою вона вчила хлопчика ходити. Коли він випустив прядку і з протягнутими ручками, хитаючись, пішов до неї, вона ледве стримала беззвучне ридання, взяла його на руки і міцно обняла.

Одного разу вона запитала брата, що за людина цей Оттерер. Вона бачила його лише на смертному одрі і лише увечері, при поганому світлі свічки. Тепер вона дізналася, що її чоловік має п'ятдесят років, змучений важкою працею, тобто такий собі бідолаха безземельний селянин.

Невдовзі вона побачила його. Якийсь торговець із величезною обережністю і дуже таємно сповістив їй, що один знайомий хоче зустрітися з нею в такий-то день і в такий-то час, в такому-то селі, там, де стежка звертає до Ландсбергу. Так зустрілися чоловік і дружина між селами, наче античні полководці між своїми військами на полі битви, вкритому снігом.

Чоловік Анні не сподобався.

Він мав маленькі сірі зуби, роздивлявся її зверху до низу, хоча вона була закутана в шубу з овечої шерсті і розгледіти можна було небагато, а після цього завів мову про «таїнство шлюбу». Вона коротко відповіла йому, що повинна ще все обдумати, і попросила, щоб він через якогось торговця чи м'ясника, який проходить через Гросайтінген, передав звістку, що скоро прийде і що лише трішки прихворів у дорозі, і щоб той зробив це так, аби почула своячка.

Оттерер, як зазвичай, задумливо кивнув. Він був на цілу голову вищий від неї, і постійно дивився при розмові на ліву сторону її шиї, що дуже дратувало Анну.

Але звістка так і не прийшла, і Анна вже думала піти геть з дитиною на південь, десь до Кемптену чи Зонтгофену, шукати собі роботу. Лише небезпека на дорогах, про яку тоді багато говорили, і те, що була середина зими, стримало її.

Жити в садибі ставало все важче. Своячка за обідом, в присутності всієї прислуги, ставила їй підозрілі запитання про її чоловіка. Коли вона одного разу, дивлячись на дитину, з удаваним співчуттям голосно навіть сказала "бідний черв'ячок", Анна вирішила піти., але тут дитина захворіла.

Неспокійно лежала вона в ящикку, з гарячим чолом, почервонілим обличчям і з сумними очима, і Анна сиділа над нею всі ночі, переходячи від відчаю до надії. Коли їй стало краще, вона знову почала усміхатися. Якось після обіду в двері постукали і увійшов Оттерер.

В кімнаті не було нікого, крім Анни й дитини, тож їй не потрібно було прикидатися, а це навряд чи б їй вдалося в такому наляканому стані. Вони довго стояли мовчки, потім Оттерер повідомив, що він, зі свого боку, все обдумав і прийшов за нею. Він знову нагадав про таїнство шлюбу.

Анна розсердилася. Твердим, хоч і приглушеним голосом сказала вона чоловікові, що і не думає жити з ним; що вона вступила до цього шлюбу тільки заради сина, і нічого їй не треба, тільки щоб він дав своє прізвище їй і дитині.

Коли вона заговорила про дитину, Оттерер глянув на якусь мить в той бік, де та лежала в своєму ящикку белькотіла, але не підійшов до неї. Це ще більше налаштувало Анну проти Оттерера.

Він промимрив щось незрозуміле: нехай вона, буцімто, знову все обміркує, а у нього і так життя не мед. Матір його може спати й на кухні. Тут увійшла господиня, вона з цікавістю привіталася з Оттерером і покликала його обідати. Уже сівши за стіл, він недбало кивнув господареві, не вдаючи, ніби не знайомий, але і не видаючи, що знає його. На питання господині він відповідав коротко, не піднімаючи очей від тарілки. Він нібито знайшов місце в Мерінгу, і Анна може переїхати до нього. Однак він не сказав, що це має бути зараз.

Після обіду він уникнув розмови з господарем і пішов колоти дрова за будинком, чого ніхто від нього не вимагав. Після вечері, за якою він знову мовчав, господиня сама принесла в комірчину Анни перину, щоб він міг переночувати, але той незграбно підвівся і пробурмотів, що сьогодні ж увечері повинен вирушати назад. Перш ніж піти, він вступився відсутнім поглядом на ящикок з дитиною, але нічого не сказав і не доторкнувся до малюка.

Вночі Анна захворіла, у неї почалася лихоманка, яка тривала кілька тижнів. Вона лежала байдужа в ліжку і тільки іноді вранці, коли жар трохи відпускав її, поповзом добиралася до ящика і поправляла дитині ковдру.

На четвертий тиждень її хвороби у двір на возі в'їхав Оттерер і забрав її з дитиною. Анна покійно прийняла все це.

Дуже повільно до неї стали повертатися сили; це і не дивно при ріденьких юшках, які варили в хатині бідняка. Але якось вранці вона побачила, в якому бруді жила дитина, і рішуче піднялася.

Малюк зустрів її своєю милою посмішкою, яку, за словами її брата, успадкував від неї. Він дуже виріс і з неймовірною спритністю повзав по комірчині, плескав у долоні і, падаючи, тільки злегка вигукував. Вона викувала його в дерев'яному кориті, і впевненість знову повернулася до неї.

Минуло кілька днів, і їй стало не під силу терпіти життя з Оттерером. Вона загорнула малюка в ковдри, взяла хліба, трохи сиру і втекла.

Вона хотіла дібратися до Зонтхофена, але зайшла недалеко. Ноги у неї підкошувалися від слабкості, а на дорозі лежав талий сніг. Війна зробила народ в селах недовірливим і скупим.

На третій день своїх мандрів вона провалилася у канаву і вивихнула собі ногу. Багато годин пролежала так Анна, непокоячись за дитину, поки її не віднесли до якогось сільського обійстя, де їй довелося лежати в хліві. Малюк повзав під ногами у корів і тільки сміявся, коли вона скрикувала від страху за нього. Зрештою, їй довелося назвати людям в обійсті ім'я свого чоловіка, і він знову відвіз її в Меринг.

Від тоді Анна не робила більше спроб втекти і скорилася долі. Вона тяжко працювала. Важко було вибити що-небудь з цього маленького поля і підтримувати крихітне господарство на плаву. Однак чоловік не ображав її, і дитина була сита. Також іноді її брат відвідував їх і привозив якісь гостинці, а одного разу вона навіть віддала одєжинку дитини перефарбувати в червоне. Це мало б личити дитині фарбувальника, подумала вона.

Згодом Анна примирилася зі своїм становищем, виховання дитини приносило їй багато радості. Так минуло декілька років.

Але якось пішла вона в село за патокою і, повернувшись, не знайшла дитини в хижині, а чоловік розповів їй, що якась гарно одягнена жінка приїхала в кареті і відвезла її. Нажахано притулилася Анна до стіни і в той же вечір вирушила до Аугсбургу, захопивши в дорогу лише вузлик з їжею.

У вільному імперському місті вона, перш за все, кинулася в дубильню. Її не впустили, дитини вона не побачила.

Даремно сестра і зять втішали її. Анна побігла до ратуші з лементом, не тямлячи себе, що у неї вкрали сина. Вона не побоялася сказати, що це протестанти вкрали її дитину. У відповідь вона почула, що настали нові часи, і між католиками та протестантами укладено

мир. Бідна жінка так нічого і не домоглася б, якби не одна надзвичайно щаслива обставина. Її справа потрапила до судді, який був особливою людиною.

Це був суддя Ігнац Долінгер, відомий на всю Швабію своєю суворістю і вченістю, і названий з легкої руки курфюрста Баварії, з яким він мав судові суперечки у вільному імперському місті, «брудним селяком, напханим латиною», але про якого простий народ складав похвальні пісні.

У супроводі сестри і швагра, Анна пішла до нього на прийом. Маленький, але надзвичайно мускулистий, старий чоловік сидів у маленькій бідній кімнаті між стосів пергаменту і лише зовсім швидко вислухав її. Потім він щось написав на папірці й пробурмотів: «Зайди туди, але швидко!» і направив їх своєю маленькою незграбною рукою до місця в кімнаті, на яке через вузьке віконце падало світло. Через декілька хвилин, він уважно роздивився її обличчя, потім важко зітхнув і махнув, щоб вона йшла геть.

Наступного дня він викликав її через судового виконавця і, щойно вона переступила поріг, як він гримнув на неї: «Чому ти ані словом не обмовилася, що тут йдеться про дубильню з такими великими статками?»

Анна впевнено сказала, що це пов'язано з її дитиною. «Тобі навіть не спало на думку, що ти можеш забрати дубильню собі», вигукнув суддя. «Якщо позашлюбна дитина є насправді твоєю, то майно перейде у власність родичів Цінглі».

Анна кивнула, не подивившись на нього. Потім сказала: «Йому не потрібна дубильня».

«Він твій?» - прохрипів суддя.

«Так», сказала вона тихо. «Якби я лиш могла б доглядати за ним, поки коли він не вивчить усі слова. Спочатку він знав лише сім.»

Суддя закашлявся і почав складати пергаменти на своєму столі. Потім він сказав тихіше, але все ще сердитим тоном: «Ти хочеш дитину, і та баба зі своїми п'ятьма шовковими спідницями теж її хоче. Але їй потрібна справжня матір.»

«Так», сказала Анна і подивилась на суддю. «Забирайся геть», пробурмотів він. «У суботу я проведу судові засідання».

В ту суботу площа перед ратушею біля вежі Перлахтурм були переповнені людьми, які хотіли бути присутніми на процесі щодо дитини протестантів. Спочатку дивний випадок привернув велику увагу, про це сперечалися і в будинках, і ресторанах, хто ж є справжньою матір'ю, а хто ні. Також старий Долінгер був дуже відомим завдяки своїй близькій простому народові манері вести процес із злими висловами і мудрими рішеннями. Його дебати були популярніші, ніж пасхальні гуляння на Плерері чи церковне свято Кірхвайха.

Отже, перед ратушею було повно не лише аугсбуржців, але й також тут не менше було фермерів з усіх околиць. П'ятниця була базарним днем, і вони залишилися ночувати в місті, чекаючи на судовий процес.

Зала, в якій суддя Долінгер вів судовий процес, була так званою Золотою залою. Вона була відома як єдина зала такого розміру по всій Німеччині, що не мала жодних колон; адже стеля була підвішена на ланцюгах.

Суддя Долінгер сидів маленькою круглою горою м'яса перед бронзовими воротами. Звичайний канат відокремлював глядачів. Але суддя сидів на пласкому підвищенні без стола перед собою. Він сам декілька років тому зробив це облаштування;

Посеред кімнати, відгороджені канатом, були пані Цінглі зі своїм дядьком, приїжджі швейцарські родичі померлого пана Цінглі, двоє добре одягнених гідних чоловіків, які мали вигляд заможних продавців, і Анна Оттерер із сестрою. Біля пані Цінглі було видно годувальницю з дитиною.

Усі присутні, обидві сторони і свідки, встали. Ще до початку процесу справа дійшла до одного інциденту. Коли Анна побачила дитину, вона вигукнула і вибігла вперед, щоб відібрати дитину, люто вдарила годувальницю по руках і почала голосно плакати. Суддя наказав винести дитя із зали.

Потім він викликав пані Цінглі. Вона зашелестіла своїми спідницями, підійшла і описала, інколи підносячи до очей лляний платок, як під час пограбування імператорські солдати забрали її дитину. Ще у ту саму ніч прийшла прислуга в дім її дядька і повідомила, що дитина була б у будинку, справді у величезній небезпеці. Повариху її дядька все-таки послали у дубильню, але дитину та не знайшла і припустила, що одна особа (вона натякала на Анну) викрала її, щоб якось отримати гроші. Вона рано чи пізно заявила б з такими вимогами, якби дитину не забрали б вчасно.

Суддя Долінгер викликав обох родичів Цілінгі і спитав їх, чи наводили вони довідки про сім'ю Цінглі і що їм стало відомо про пані Цінглі.

Вона дала свідчення, що пані Цінглі знає її, що її чоловіка було вбито, а дитину вона довірила одній служниці, яка була в безпеці. Вона говорила дуже вороже про неї, що, звичайно, було недивно, адже майно переходило б їй, якщо процес було б програно.

Після її свідчення, суддя знову повернувся до пані Цінглі і хотів дізнатися від неї, чи вона під час нападу просто не розгубилася і тому залишила дитину на призволяще.

Пані Цінглі лише здивовано подивилася на нього своїми блакитними очима. Суддя Долінгер відкашлявся і зацікавлено спитав: «Чи не думає вона в такому випадку, що мати, яка це все ж зробить, заслуговує, щоб її добряче відшмагали, байдуже, скільки спідниць вона носить?».

Пані Цінглі нічого не відповіла, і суддя викликав колишню служницю Анну. Вона швидко вийшла вперед і тихим голосом повторила все, що вже говорила на попередньому слідстві. Проте вона говорила і разом з тим прислухалася до чогос, час від часу поглядаючи на великі двері, за які забрали дитину, немов боялася, що та ще плаче.

Вона дала свідчення, що справді приходила тієї ночі до будинку дядька пані Цінглі, але потім не повернулася до дубильні через страх перед королівськими солдатами, а також тому, що турбувалася про свою позашлюбну дитину, яка виховувалась у добрих людей в сусідньому містечку Лехгаузен.

Старий Долінгер грубо її перервав і промовив, що в місті тоді не було жодної людини, яка б відчувала щось ще, окрім страху. Він радий, що може констатувати це, адже це доводить, що принаймні одна людина тоді не втратила здоровий глузд. Власне кажучи, це не гарно з боку свідка, що вона подбала тільки про свою дитину, але, з іншого боку, як говорить народна мудрість, рідна кров не водиця, і правильно вчинить та мати, яка піде навіть красти для своєї дитини, однак красти строго заборонено законом, бо власність є власність, а хто краде, той і бреше, а обманювати теж заборонено законом. І тоді він провів одну зі своїх мудрих і грубих лекцій, засуджуючи безсоромність людей, які обманюють суд, доки аж в очах не потемніло, і після невеликого відступу щодо селян, які розбавляють водою молоко

безневинних корів, і міського магістрату, який бере на ринку занадто великий податок з селян, що не мало жодного стосунку до процесу, він проголосив, що допит свідків закінчено і нічого не виявлено.

Потім він зробив довгу перерву, не в змозі приховати розгубленість і озираючись навсібіч, немов очікуючи звідкись поради, як тут можна було б ухвалити певний висновок.

Люди ошелешено переглядалися, деякі витягали шию, щоб глянути на розгубленого суддю. Але в залі було дуже тихо, і тільки з вулиці можна було почути натовп.

Нарешті суддя, зітхнув і взяв слово.

«Так ми і не встановили, хто справжня мати» - сказав він.

«Шкода дитину. Часто доводиться чути, що батько ховається і не хоче бути батьком, от негідник, а тут відразу з'явилося дві матері. Суд слухав їх стільки, скільки вони заслуговують, а саме п'ять хвилин кожна, і суд прийшов до висновку, що обидві брешуть без найменшого докору совісті. Однак, як вже сказано, якщо ще подумати про дитину, то у неї повинна бути одна матір. Отже треба чітко встановити, не беручи до уваги попередню порожню балаканину, хто справжня матір дитини».

І сердитим голосом він покликав судового пристава і звелів йому принести крейду.

Судовий пристав пішов і приніс шматок крейди.

«Намалюй крейдою тут на підлозі коло, в якому зможуть стояти три людини», наказав суддя.

Судовий пристав став на коліна і накреслив крейдою бажане коло.

«Тепер принеси дитину», - звелів суддя.

Дитину внесли до зали. Вона почала знову плакати і хотіла до Анни. Старий Доллінгер, не переймаючись плачем, продовжував свою промову трохи підвищеним тоном.

«Це випробування, яке буде зараз проведено», - сказав він, - «я знайшов в одній старій книзі, і воно якраз підходить. Проста основна ідея випробування з крейдяним колом полягає в тому, що справжня мати пізнається через любов до дитини. Отже, треба випробувати силу цієї любові. Судовий приставе, постав дитину в крейдяне коло!»

Судовий пристав взяв з рук няні дитину, яка кричала, і поставив до кола. Суддя продовжував, звертаючись до пані Цінглі і до Анни:

«Станьте і ви також в крейдяне коло і візьміть кожна за руку дитину, а коли я скажу: "почали", спробуйте витягнути його за руку з цього кола. Та, що більше любить, буде тягнути з більшою силою і перетягне дитину на свою сторону».

У залі стало неспокійно. Глядачі ставали навшпиньки і сварились з тими, хто стояв перед ними. Як тільки обидві жінки увійшли в коло і кожна взяла дитину за руку, настала мертва тиша.

Дитина теж замовкла, наче відчула, що йшлося про неї. Її заплакане личко було весь час повернуто до Анни. Суддя скомандував: "Почали!"

Одним сильним рухом пані Цінглі вирвала дитину з крейдяного кола. Розгублено і не ймучи віри, дивилася Анна їй вслід. Боячись, що дитина може зазнати шкоди, коли ту почнуть тягнути за дві ручки в різні напрямки, вона негайно ж випустила ручку.

Старий Доллінгер встав.

«Отже, тепер ми знаємо», - сказав він голосно, - «хто справжня мати». Заберіть дитину у цієї безсоромної. Вона з холодним серцем розірвала б її на шматки». І він кивнув Анні й швидко вийшов із зали, щоб поснідати.

І наступної неділі селяни, яких не так-то й легко обвести навколо пальця, розповідали по всіх сусідах, що суддя, присудивши дитину жінці з Мерінга, підморгнув їй.

З німецької переклали Захарчук Вікторія, Марчук Інна, Окрушко Тетяна і Ревуцька Інна